

Kartuziánský klášter v Tržku a nově nalezený pramen připomínající jeho existenci

Možnost rozšířit poznání o našich středověkých dějinách na základě nově nalezených písemných pramenů se zdá být vzhledem ke stavu jejich zpřístupnění velmi malá. Přesto však existuje naděje, že se nečekaně objeví pramen, který naše poznání rozšíří a obohatí. Je tomu tak i v případě nálezu rukopisu z knihovny někdejšího kláštera kartuziánů v Tržku u Litomyšle.

Ves Tržek ležící 5 kilometrů severozápadně od Litomyšle se v dějinách poprvé zmiňuje v polovině 14. století, kdy zde stály dvůr a mlýn, které patřily litomyšlskému biskupství. Situace se změnila, když na biskupský stolec

v Litomyšli nastoupil v roce 1364 Albert ze Šternberka, narozený kolem roku 1333 v moravském Šternberku

v rodině vysoké moravské šlechty. Studoval v Bologni a Paříži a již v mládí dosáhl vysokých církevních úřadů. Byl kanovníkem kapitul v Olomouci a u sv. Víta v Praze a roku 1356 byl papežem Innocencem VI. jmenován biskupem v meklenburském Zvěříně (Schwerin). V tomto úřadě setrval až do roku 1364, kdy se po smrti biskupa Mikuláše uprázdnilo biskupství v Litomyšli a Albert byl na doporučení císaře Karla IV. jmenován biskupem. V přátelských vztazích byl nový litomyšlský biskup jak s císařem, tak i s jeho kancléřem a olomouckým biskupem, humanistou Janem ze Středy, mimo jiné i svým předchůdcem na biskupském stolci v Litomyšli. V roce 1368 doprovázel Albert ze Šternberka císaře Karla IV. na jeho cestě do Itálie, kde ho v Římě zastihla zpráva, že jej papež Urban V. jmenoval arcibiskupem v saském Magdeburku. Tento starobylý úřad je svými počátky spojen se zakladatelskými snahami německého krále a později římského císaře Oty I. (†973), který zde měl své sídlo. Později se arcibiskup magdeburský stal zároveň i primasem celé Germánie. Zdravotní potíže, spory s městem a domácí šlechtou i četné zástavy arcibiskupského majetku přinutily Alberta roku 1371 k rezignaci a návratu do Litomyšle, když litomyšlský biskup Petr Jelito nastoupil na jeho místo v Magdeburku. Ještě v též roce založil Albert v rodném Šternberku klášter augustiniánů-kanovníků a od roku 1376 usiloval o založení kartuziánského kláštera.

To se podařilo v roce 1378, kdy do blízkosti biskupského hrádku a obory v Tržku přivedl 13 kartuziánských mnichů a založil pro ně klášter s kostelem Zvěstování P. Marie a Jana Křtitele, nazvaný Hájek P. Marie (Rubus S. Mariae). Klášter v Tržku byl v pořadí třetím kartuziánským klášterem založeným v Čechách a na Moravě po kartouze Zahrada P. Marie v Praze na smíchovském Újezdě (založen 1342) a v Králově Poli u Brna, založeným markrabím Janem Jindřichem roku 1375. Kartuziánský řád byl založen svatým Brunem, rodákem z Kolína nad Rýnem v roce 1088 v Chartreuse poblíž Grenoblu, a patřil k nejpřísnějším církevním řádům vůbec; svého největšího rozkvětu dosáhl v 15. století.

Albert ze Šternberka daroval novému klášteru statky nezbytné pro jeho další provoz, které se nacházely převážně na Moravě v sousedství rodového sídla. Je nanejvýš pravděpodobné, že vybavil nový klášter i nezbytnými knihami, není však patrně pravdou, že by mezi nimi byl i bohatě iluminovaný Pontifikál, jak tvrdí Z. Nejedlý, ten vznikl ještě před založením kláštera. Pravděpodobněji mohla klášteru náležet bible, kterou nechal Albert opsat, a jež je dnes uložena v Jagellonské knihovně v Krakově.

To, že tržecký klášter měl záhy po svém založení ve svém držení i knihy, můžeme s jistotou potvrdit až po nedávném nálezu ve vatikánské knihovně. Při výzkumu rukopisných bohemik uložených ve vatikánské knihovně jsem narazil na dosud neznámý rukopis, který byl pro tržeckou kartouzu pořízen jejím převorem Janem roku 1380.

Jedná se o pergamenový kodex, který obsahuje deset textů týkajících se bezprostředně

řádových záležitostí. Jsou to jednak řádová statuta kartuziánů dochovaná zde v několika redakcích, způsob volby řádových představených a ceremonie, které tyto volby provázejí. Autorem traktátu o původu a pravosti kartuziánského řádu je Vilém de Hyporegia a závěrečný traktát o kartuziánech pochází

z pera pochází z pera španělského lékaře a osobního lékaře aragonských králů a papeže Bonifáce VIII. Arnalda z Villanovy. Z dochovaných textů je patrné, že se jedná o základní díla, která nově založený klášter nutně potřeboval pro svou činnost.

Po smrti biskupa Alberta ze Šternberka (†1380), jenž byl hlavním mecenášem nově zřízeného kláštera, se za jeho nástupců hospodářská situace tržecké kartouzy zhoršovala a litomyšlští biskupové nebyli schopni novou fundaci dostatečně ekonomicky zajistit. V roce 1390 odešla většina mnichů i s převorem Štěpánem z Tržku na Moravu, kde se usadili na klášterních statcích v Dolanech nedaleko Olomouce a založili zde filiální klášter zvaný Údolí Josafat. Ten je v naší církevní a literární historii spojen především se jménem svého převora Štěpána (†1424), známého autora protihusitských traktátů a odpůrce učení M. Jana Husa.

Poslední mniši opustili tržeckou kartouzu na jaře roku 1421 po velkém tažení husitských vojsk do východních Čech. Budovy kláštera byly pobořeny a časem se rozpadly. Dnes po někdejší kartouze zůstalo pouze pomístní jméno "Na kartouzách", které v Tržku bývalý klášter připomíná.

Pozn: Autor děkuje za zprostředkování informací Bohuslavu Ducháčkovi z Pusté Rybné.

Přetištěno z Vlastivědných listů Pardubického kraje 2/2008.